

Трояндовий ельф

Ганс Крістіан Андерсен

Переклад Михайла Старицького

В однім садочку ріс кущик рожевий, а на ньому ж було квіток, квіток — троянд отих пишних — сила. Так ото в одній, щонайкращій, і жив собі квітовичок ельф[35]. Був він таким манюсіньким, що жодне людське око не зуздріло б. Під кожним пелюстком троянди мав він по спочивальні: сам же то був гарний-гарнесенький, як тільки часом приміє[36] бути дитинка, а крилечка йому од пліч аж до ніжок сягали. Ох, які ж то пахощі линули по його світлицях, де стіни і стеля ясні були та хороші-хороші! Чи й диво? Коли то були ясно-рожеві листоньки троянди.

Цілісінький день ото тішиться було він на теплім сонячнім сяйві; літа з квітки на квітку, танцює на легесеньких крильцях метелика; виміря було часом, скільки йому випада зробити ступнів[37], аби виходити всі шляхи і стежки на однім липовім листику. Шляхами й стежками на листику звав же він те, що ми жилками йменуємо. А й справді, то були для нього цілі шляхи! Перш ніж було виходить він там повсюди, і сонечко зайде, а часом і нічка застука!

Раз ото похолоділо дуже; схопився вітер і дощик закрапав: треба було до домівки хапатись. Кинувся ельф, аж уже троянди позачинялися — ніяк не вскочить: бо хоч би вам одна була одчинена! Бідний, малесенький, налякався так — Господи! Не доводилось на віку ще й разу йому ночувати надворі, бо все було спав він, пестився за теплими рожевими листоньками... а тепер же то... Ох! це — видима смерть!

На другім боці садочка, знав він, була квітниця[38], а над нею — розкішна жимолость; квітки її видавались йому за великі ріжки розмальовані: туди ж він і думав дістатись, аби заночувати до ранку. От і прилетів... коли — шш! — а там уже двоє: хороший-прехороший юнак та гарнесенька дівчина; поруч сидять собі та жадають одно, — аби їх не розраяли люди. Вони пак кохались так щиро, як жодна дитина не кохає ні батька, ні матері.

— А все-таки не минемо розставання! — каже юнак. — Твій брат такий ненависний до нас, ото й посила мене з припорукою[39] далеко геть за моря та за гори! Бувай же здорова, моя богданко кохана: сам Бог тебе дав мені — й ніхто не одніме!

Тут поцілувались вони. Заплакала дівчинонька і дала йому троянду; але сперш ніж дала, поцілувала квітку так солодко, що тая й розкрилася. А малесенький ельф мерщій — шасть туди! — та й притулився головою до стінок тих пахучих, тонесеньких; звідти він добре чув, як промовляли вони: "Прощай, прощай!"

А це спочув ельф, що троянда опинилась уже на грудях юнацьких... Ох, як же там тьохкало серденько! Так стукотіло, що малесенькому йому навіть не дало супочити.

Але троянда недовго на грудях супокійно лежала. Юнак мерщій її зняв та, думно[40] йдучи темрявим лісом, усе знай цілує ту квіточку, так палко та міцно, що трохи-трохи не роздушив маненького ельфа. Квітовичок і крізь пелюстки вчував, як

вуста ті юнацькі палали, а троянда навіть розчинилась-розквітлася, немов від палючого південного сонечка.

Тим часом у ліс увійшов і другий чоловік, хмурий та лютий: то був лихий брат молодій красуні. От узяв він вийняв гострого ножа, та поки юнак цілував ту троянду, і забив його в смерть; одтяв голову геть та й закопав її разом з тілом у сиру землю під липою.

"Ну, тепер його й з думки геть! — думав лиходій. — Не вернеться, певно, вже більше. Що ж? Лежав йому довгий шлях через моря й через гори... там латво[41] й загинути! От він і загинув. Тепер уже не вернеться, а сестра й питатись за нього не насміє!"

Взяв він потім насунув ногою на зрушену землю листя та й повернувся додому вже глумої ночі. Але вертався він не один, як був певен: його проводжав і малюсінський ельф. Сидів він у скрученому сухому липовому листику, що причепився до волосся лиходієві, саме як той копав землю. Тепер він був у брилі, і там було темно... ельф аж тремтів од перестрахи й гніву за вчинок лихий.

Перед світом тільки лиходій той вернувся додому; зняв ото бриля та й пішов до сестри в спочивальню. Лежала ж там хороша, як квіточка, дівчина, і снівся їй той, кого вона щиро кохала, про кого думала, що вже далеко в дорозі.

А лихий брат нахилився над нею та усміхнувся якось так гидко, немов той чортяка. Тут у нього і випав з волосся на покривало листик сухий; але він, не добачивши, пішов собі геть, бо й самому хотілось хоч світом заснути. А ельф вихопився мерщій із засохлого листика, сів дівчиноньці на вухо та й розказав, ніби вві сні, про страшне душоугубство; з'явив перед нею те місце, де брат її коханця убив і закопав у землю; розказав про липу розквітлу, що стоїть таменьки, та й додав:

— А щоб ти не думала, що все, що я розказав тобі, — один тільки сон, то знайдеш ти на своєму ліжку сухого листика!

Прокинулась вона і справді — знайшла.

Ненько ж моя! Змила вона гіркими сльозами обличчя: нерозважно так плаче. Господи! Цілий день не зачинялось віконце: манесенькому елфу було б латво полинути до троянд чи й до других квіток у садочку; тале ж він не наваживсь серденьком оту бездольну покинути. На вікні стояв кущик рожевий; в одній квіточці сів собі ельфик та й позирав звідти на бідну, нещасну дівчину. А її брат вчашав до покою та такий до свого лиходійства байдужий, веселий... а вона ж то не насміла і слова йому про свою скрутоньку-тугу сказати.

Скоро насунулася ніч, викралась дівчина з дому та й пішла мерщій, де росла липа; одгорнула вона листя з сирі землі і викопала незабаром задубле вже тіло коханця. Ох і ненько ж моя! Як ревно вона ридала та благала все Бога, аби і їй послав швидше ту смерть!

Рада б була вона взяти і цілого трупа додому, так було ж це неможливо. От підняла вона блідую голову з заплющеними очима, поцілувала її в холодні вуста і з розкішного волосся землю струхнула.

— Я сховаю її у себе! — каже, та, закопавши трупа у землю, взяла вона голову й кущик ямину, що ріс таменьки, взяла ото та з тим скарбом і вернулась додому.

Скоро вступила до хати, знайшла вона зараз щонайбільшого накувника[42], який мався; поклала в нього мертву голову, засипала землею та й посадила зверху яминину.

— Прощай, прощай! — зітхнув малесенький ельф; він не примів більш спозирати на ту нерозважену тугу та й полетів у садок до своєї троянди. Але в неї уже були квіти пов'ялі і тільки де-не-де на зелених пуп'янках висіли ще блідесенькі листоньки. — Ой, мі! Як швидко все добре й хороше минає! — зітхнув ельф. Насилу-таки знайшов він ще одну рожу, де й оселився; за її тонесенькими, пахучими пелюстками був йому любий притулок.

Щоранку ото прилітав він під віконце до бідної дівчини, а та було стоїть над накувником та слізоньки ронить; скропляє було гіркими тими свого яминового кущика: і чим більше, день-задень, полотніла й марніла дівчина, тим краще зеленіла й бростала[43] віточка. Швидко розвивалися паростки, а це й білесенькі пуп'янки набрунилися: вона було все любує на них та цілує. Але лихий брат лаяв сестру та допитувався, чи вона часом не збожеволіла? З великого пересердя не зміг стерпіти він і зрозуміти, чого б вона плакала над тим горщиком? Не знав пак він, які очі, які червоні вуста взялися тією землею!..

Раз ото схилила вона голівоньку над горщиком та й заснула; так і знайшов її манесенький ельф: сів мерщій у вухо та й почав розказувати про тихий вечір у квітниці, про вонність[44] троянд і про кохання тих ельфів. А вона спала все так супокійно та тихо і марила щастям, та на тих мріях і душу зітхнула... й полинула тихо на небо, до того, кого вірно кохала.

А яминові квітки розчинили свої білі великі дзвоники та запахли так надзвичайно душисто: інак-бо вони не вміли по небіжці заплакати.

Але лихий брат глянув на гарного розквітлого кущика, взяв його, наче спадок, до себе та й поставив у спочивальні своїй коло самого ліжка, — так ото вбирав куц його очі у себе та пах дивовижно. Квітовичок ельф і собі за ямином познявся та й літа з квітки на квіточку; а в кожній же то сиділо по душі манесенькій... так, так ото літа та розказує про вбитого юнака, про його голову, що була вже й у землі й під землею, про брата лихого та про бездольну сестру його.

— Ми знаєм про це! — шепотіла кожна душа в квіточці. — Ми знаєм про це! Чи ж ми й самі не повиростали зі сплотнілих вуст та з погаслих очей? Ми знаємо все, знаємо!

Та, кажучи се, якось дивно головками хитають. Квітовичок ельф і збагнути не міг, чому вони такі супокійні, байдужі? От узяв він полетів до бджіл, що мед у садочку збирали, та й розказав їм про того лиходія-брата. Бджоли повідали це матері, а та й наказала їм, аби завтра вранці закусали на смерть того забійця.

А преднесь, вночі, — то була перша ніч по смерті сестри, — саме як спав брат той на своєму ліжку біля вонних яминів, одчинилися разом усі квітові чашечки і невидимо

полинули з них квітошні душі, озброєні трутними жалами; посіли вони мерщій йому у вухо і розказали багато страховизних снів; а далі перелинули на уста і почали язика його колоть трутними жалами.

— Тепер ми помстили за смерть! — сказали вони та й вернулись назад до білих ясминових дзвоників.

А як настав ранок й одчинилося зненацька вікно в спочивальні, разом прилинув і ельф з цілим роєм, ото щоб закусати забійця.

Але він уже вмер був; кругом ліжка стояли люди й казали:

— Ясминові пахощі його вбили!

Збагнув тоді ельф відомщення тих квіток і розказав про це матці бджолиній; а та гула та бриніла зі своїм роєм навколо квітового горщика: не можна було й одбитись од бджіл. От один чоловік взяв був наківтника винести, а це — як шпигне його в руку бджола, так він його об землю й кинув.

Розбився ото горщик, а люди й побачили тоді блілого черепа і дізнались, що мерлий у ліжку був не хто — душогуб.

А матка — цариця бджолина — гула по повітрю та бриніла про відомщення квіток і про рожевого ельфа та про те, що під кожним листоньком малесеньким живе щось, що висвідчить вчинок лихий і відомстить за нього!

Примітки

35

Ельфи — духи, що нібито населяють повітря, землю, рослини.

36

Приміти — могти, бути здатним.

37

Ступінь — крок.

38

Квітниця — квітник.

39

Припорука — доручення.

40

Думно — гордо.

41

Латво — легко.

42

Наківтник — горщик, вазон.

43

Бростати — розпускатися.

44

Вонність — пахощі.